

www.ketab.ir

بشریاتی ۸۵/۵۷

Somber Women

ISBN 964-5675-58-8

The Jews and modern capitalism, C1912

FT. / 91V1972

ΛΥΣΕΙΣ

یهودیان

و حیات اقتصادی مدرن

ورنر سومبارت

ترجمه‌ی رحیم قاسمیان

THE JEWS AND MODERN CAPITALISM

Werner Sombart

Translated by M. Epstein

Transaction Books, 1982

یهودیان و حیات اقتصادی مدرن

ورنر سومبارت

مترجم: رحیم قاسمیان

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۴، تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

ویراستار: سید حمید زهنما، طراح جلد: رضا عابدینی

مدیر فنی: طاهر فروتن، ناظر چاپ: حمید علی محمدی

تدارکات: انجمن شوقی، لیتوگرافی: مقدم، چاپ: گلپان

شابک ۸-۵۸-۵۶۷۵-۹۶۴، قیمت: ۳۲۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر محفوظ است. تلفن: ۸۸۰ ۹۷۴۸

اگر بنیان جامعه‌شناسی مدرن را دو نفر نهاده باشند، در ایران تنها یکی از این دو تن را می‌شناسند؛ ماکس وبر. اما کسی حتماً نامی از دوست، هم‌کار و هم‌بحث او، ورنر سومبارت، نشنیده است.

سومبارت، جامعه‌شناس و اقتصاددان آلمانی، متولد سال ۱۸۶۳ است. او در سی و یک سالگی شرحی بر جلد سوم «سرمایه»ی مارکس نوشت. کتاب‌های مشهورش این‌هايند؛ «سرمایه‌داری جدید» (۱۹۰۳)، «یهودیان و حیات اقتصادی مدرن» (۱۹۱۱)، «تجمل و سرمایه‌داری» (۱۹۱۳)، «جوهر سرمایه‌داری؛ پژوهشی در تاریخ و روان‌شناسی بازرگانان جدید» (۱۹۱۵). کتاب‌های سومبارت پرفروش‌ترین و پرتیراژترین کتاب‌های اقتصادی آلمانی‌اند.

سومبارت و وبر تحقیقات و مطالعات خود را با هم شروع کردند، با هم و در کنار هم می‌نوشتند و مطالعه می‌کردند و نشریه‌ی «آرشیو» را منتشر می‌کردند؛ نشریه‌ای که در عرصه‌ی تفکر سیاسی اقتصادی آلمان تأثیر بزرگی داشت. معمولاً هر کدام از این دو، اولین کسی بود که آخرین کارهای آن دیگری را می‌دید. این دوستی، همکاری و هم‌فکری تا وقتی ادامه یافت که این دو به دلایل اجتماعی تکوین سرمایه‌داری مدرن علاقه‌مند شدند. وبر می‌اندیشید که حضور پیوریتن‌ها در این عرصه بسیار مؤثر بوده است. در نگاه او، اخلاق پیوریتن‌ها پیوند عمیقی با روح سرمایه‌داری مدرن دارد. وبر

در سال‌های ۱۹۰۴ و ۱۹۰۵ کتاب «اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری» را در توضیح نظریه‌ی خودش نوشت، اما سومبارت معتقد بود این نقش را یهودیان بیش از پیوریتن‌ها به عهده داشته‌اند. کتاب حاضر پاسخ سومبارت به وبر بود و شرح نظریه‌ی او در این باره.

در نظر سومبارت، حضور یهودیان یکی از عوامل تکوین سرمایه‌داری جدید است. از نگاه سومبارت کشف قاره‌ی آمریکا و معادن نقره در آن، حضور اقوام و ملل اروپایی در قاره‌ی نو، اختراعات، عرصه‌های نوین کشاورزی (اُبرمزرعه‌ها) و چیزهایی مانند این‌ها نیز در تکوین سرمایه‌داری نوین سهم بزرگی داشته‌اند و در نبود هر یک از این عوامل، سرمایه‌داری در شکل فعلیش پدید نمی‌آمد.

صحبت از یهودیان گاه بسیار سهل و در عین حال ممتنع است. اگر کسی درباره‌ی اقلیت‌های قومی یا مذهبی دیگر چیزی بنویسد، اتفاق عجیبی نمی‌افتد، اما یهودیت اقلیتی حساس و حساسیت‌برانگیز است. وقتی وبر از پیوریتن‌ها صحبت می‌کند، کسی حساس نمی‌شود، ولی سومبارت پا به عرصه‌ای دیگر گذاشت و همین باعث شد که بارها اتفاق‌هایی برای او و کتابش بیفتد که انتظارشان را نداشت.

کتاب که منتشر شد، گروهی از یهودیان برآشفتمند که این کتابی ضد یهودی است و یهودستیزها نیز بیش‌تر آشفته شدند که این کتاب با ملایمت از یهودیان حرف می‌زند و آن‌ها را به قدر کافی رسوا نمی‌کند. ظاهراً محور فکر هر دو گروه یهودستیزی بود نه کتاب سومبارت، اما در نهایت، آنچه طرفین خود را با سوزاندنش تسلی می‌دادند، کتاب سومبارت بود.

برخورد وبر از موضعی متفاوت و با نگاهی عالمانه بود. وبر در چاپ‌های بعدی «اخلاق پروتستانی» و در نوشته‌های دیگرش بارها به نقد سومبارت پاسخ داد و متقابلاً نظریه‌ی سومبارت را نقد کرد.

بعد از این دوره، کتاب سومبارت سرنوشت دیگری یافت. عده‌ای در برابر کتاب سکوت کردند و عده‌ای کوشیدند با نوشتن نقدهای ظاهراً عالمانه، اعتبار علمی کتاب را مخدوش نشان بدهند. به سومبارت ایرادهای زیادی می‌گیرند. می‌گویند او عبری نمی‌دانسته است و در ارزیابی مکاتیب یهودی و نقششان در حیات روزمره‌ی یهودیان خطا کرده است. در واقع، او عهد عتیق و خاصه تورات، و تلمود را در حیات یهودیان مؤثر می‌دانست و از اهمیت کتاب «زُهر» و ملحقانش غافل بود. نیز می‌گویند او گاه به

جای استدلال علمی، تخیل خود را به کار می‌گیرد. شاید همی این‌ها و ایرادهای دیگر درست باشند. یقیناً او عبری نمی‌دانسته و از کتابش که پیش رو است، می‌توان دریافت که تورات و تلمود را مؤثرتر از آن‌چه هست، می‌پنداشته است و از اثر «زهر» و قبالا غافل بوده است. حتا اگر بگردیم، می‌توانیم رنگ تخیل را در بعضی استدلال‌های همین کتاب نیز ببایم.

اما به نظر نمی‌رسد این‌ها از ارزش کار سومبارت آن قدر بکاهد که در کشور ما کسی او و کتابش را نشناسد، یا در کشورهایی دیگر، در نقد او، کار را از نقد اثر به بی‌قدر کردنش بکشند. در هر گونه روش‌شناسی علوم - و از جمله علوم انسانی و علوم اجتماعی - لاجرم حدس جایگاهی آغازین دارد. بدون حدس کم‌تر علمی پدید می‌آید، اما کسی این دانشمندان پدیدآورنده را خیال‌باف نمی‌خواند. شاید امروز چنین قضاوت کنیم که سومبارت در جاهایی تنها حدس زده است و به روش‌شناسی علم جامعه‌شناسی پای‌بند نبوده است، اما نباید از یاد ببریم که این روش‌شناسی حاصل کارهای کسانی چون وبر و سومبارت است و چیزی نیست که از پیش تعیین یافته باشد. این بحث درازدامنی است که باید متخصصان و اهل فن به آن پردازند. چیزی که در این میان مسلم است، این است که حساسیت منفی یا مثبت قومی و مذهبی به یک کار علمی، مغایر اخلاق علمی آن است. وبر، سومبارت و دیگران بیش از این‌که دنبال دعوا بر سر این و آن باشند، تشنه‌ی دانستن بوده‌اند و اگر چیزی نوشته‌اند یا نوشته‌ی آن دیگری را نقد کرده‌اند، در پاسخ این تشنگی است. در فضای تک‌صدایی هرچه رشد کند، یقیناً دانش رشد نخواهد کرد. دانش در چندصدایی و تعامل و نقد است که می‌بالد. ترجمه و نشر این کتاب به فارسی نیز شاید قدمی در این راه باشد.

نشر ساقی

فهرست

۱..... مقدمه‌ی مترجم انگلیسی

سهم یهودیان در حیات اقتصادی مدرن

۵..... مقدمه

۱۳..... تغییر کانون حیات اقتصادی از سده‌ی شانزدهم به بعد

۲۵..... شتاب گرفتن تجارت بین‌المللی

۳۱..... بنیان مستعمرات جدید

۵۵..... بنیان حکومت‌های جدید

۷۱..... برتری تجارت در حیات اقتصادی

۱۲۷..... رشد دیدگاه سرمایه‌داری در حیات اقتصادی

ظرفیت و آمادگی یهودیان برای سرمایه‌داری مدرن

۱۷۳..... مسأله

۱۷۷..... سرمایه‌دار ضمانت‌کننده کیست؟

۱۸۷..... شرایط عینی آمادگی یهودیان برای سرمایه‌داری مدرن

۲۰۱..... اهمیت دین در حیات اقتصادی یهودیان

۲۶۳..... ویژگی‌های یهودیان

سرچشمه‌های نبوغ یهودیان

۲۹۳..... مسأله‌ی نژاد

۳۳۳..... فراز و نشیب‌های یهودیان

۳۵۷..... اعلام

مقدمه‌ی مترجم انگلیسی

ورنر سومبارت بی‌تردید یکی از جذاب‌ترین شخصیت‌های حاضر در آلمان امروز است. او که به سال ۱۸۶۳ متولد شد، تمام وقت خود را به تحقیق در امور اقتصادی اختصاص داده و در همین زمینه آثاری از خود به جا گذاشته که در عرصه‌ی تفکرات اقتصادی ارزشمند هستند. گرچه آثار او همواره با بحث‌ها و چالش‌هایی روبه‌رو شده، اما به خاطر نبوغ نهفته در آن‌ها با استقبال جهانیان مواجه شده و اشتها را در دانش‌جویان زیادی را به کلاس‌های درس و سخنرانی‌های او کشانده است؛ چه در برسلاو، که در آن‌جا صاحب کرسی اقتصاد دانشگاه (۱۹۰۶ - ۱۸۹۰) بوده و چه در برلین که اکنون صاحب کرسی‌ای مشابه است.

اما سومبارت فقط محقق نیست، هنرمند هم هست. او استدلال را به بهترین وجهی با تخیل در هم می‌آمیزد و از استعدادی بهره می‌برد که کم‌تر استادی از استادان آلمانی دانشگاه‌ها واجد آن است، که همانا نثر بسیار روان، شیوا و کم‌وبیش بی‌نقص او است. این یکی از ویژگی‌های بارز تمامی آثار او است که شایسته است تا مورد توجه قرار گیرد. ظهور و گسترش سرمایه‌داری مدرن موضوعی بوده که بیش از هر موضوع دیگری توجه او را به خود جلب کرده و برخورد استادانه‌ی او با این مطلب را می‌توان در کتاب «سرمایه‌داری مدرن»

(دو جلد، لایپزیگ، ۱۹۰۲) مشاهده کرد. او در سال ۱۸۹۶ کتاب «سوسیالیسم و جنبش سوسیالیستی» را منتشر کرد که به دنبال استقبال گسترده از آن، چندین بار تجدید چاپ شد و آن را می‌توان یکی از پرخواننده‌ترین کتاب‌ها در کشورهای آلمانی‌زبان نامید. کتاب «مردم آلمان...» او به سال ۱۹۰۳ و «پرولتاریا» نیز در سال ۱۹۰۶ انتشار یافتند.

سومبارت چند سالی در فکر بازنگری اثر عمده‌ی خود در مورد سرمایه‌داری مدرن بود و در جریان مطالعاتی که انجام می‌داد، آن‌طور که خود می‌گوید، به‌طور کاملاً تصادفی، متوجه رابطه‌ی میان یهودیان و سرمایه‌داری مدرن می‌شود. این امر توجه او را به خود جلب می‌کند و او مصمم می‌شود درباره‌ی این‌که این رابطه دقیقاً چه‌گونه بوده است، تحقیق کند. حاصل تلاش‌های فراوان او کتابی است که اکنون در دست دارید.

نسخه‌ی انگلیسی کتاب، کمی کم‌حجم‌تر از نسخه‌ی اصل آلمانی آن است. بخش‌هایی که کوتاه شده (که این امر با توافق خود نویسنده صورت گرفته است)، بخش‌های طولی نیستند و به مسائل کلی تخصصی، نظیر تئوری‌های معاصر در مورد نژاد یا تاریخ اولیه‌ی اسناد اعتباری، ارتباط دارند.

م. اپستین

لندن، ۱۹۱۳